

Předpoklady pro zásobování obyvatel České republiky pitnou vodou v následujících desetiletích

Ing. František Barák

Sdružení oborů vodovodů a kanalizací ČR

I. Vliv očekávané změny klimatu na zásobování pitnou vodou v České republice

- Z poslední zprávy mezivládního panelu OSN o změně klimatu vyplývá, že zdroje sladké vody jsou zranitelné a mohou být potenciálně silně ovlivněny změnou klimatu, se širokým rozsahem důsledků pro lidskou společnost i ekosystémy.
- Očekává se, že negativní dopady budoucí změny klimatu na sladkovodní systémy globálně převáží nad výhodami. V 50. letech 21. století bude podle projekcí plocha země čelící zvýšenému vodnímu stresu následkem změny klimatu více než dvojnásobná než ta, kde vodní stres zeslábně.
- Je zřejmé, že změny v množství a kvalitě vody vlivem změny klimatu ovlivní množství a stabilitu potravin, jejich dostupnost a využití.
- V příštích desetiletích bude poptávka po vodě globálně růst vlivem populačního růstu a zvyšujícího se blahobytu; regionálně se očekávají velké změny v poptávce po vodě na zavlažování v důsledku změny klimatu.
- Správa vodních zdrojů má zřejmý dopad na mnoho dalších oblastí politiky, např. energetiku, zdraví, potravinovou bezpečnost a ochranu přírody. Následky změny klimatu mohou pozměnit spolehlivost současných systémů vodní správy a infrastruktury souvisejících s vodou.
- Zmírňující opatření mohou zmenšit závažnost dopadů změny klimatu na vodní zdroje, a tím postupně snížit potřebu přizpůsobení. Nejednotnost a nesoulad při navrhování, povolování a realizaci projektů mohou mít značné negativní vedlejší vlivy.
- Zásoby vody uchované v ledovcích a sněhové pokrývce budou v průběhu století podle projekcí klesat. Tím se bude snižovat dostupnost vody během teplých a suchých období v regionech zásobených vodou z tajícího sněhu a ledu z hlavních horských pásem, kde v současnosti žije více než jedna šestina světové populace. Vysoké teploty vody a změny v extrémech, zahrnující povodně a sucha, podle projekcí postihnou kvalitu vody a zhorší mnoho forem znečištění vody. Dojde k rozšíření oblasti zasolení spodní vody a ústí řek, což povede ke snížení dostupnosti sladké vody pro lidi i ekosystémy v pobřežních oblastech.

I. Nezbytná opatření pro zásobování obyvatelstva pitnou vodou v České republice

- V České republice je nezbytné přijmout (legislativně zajistit) a realizovat dlouhodobou ucelenou koncepci vodní politiky a vodního hospodářství a to nejméně na 50 let.
- Je nezbytné okamžitě aktualizovat plány povodí, krajské plány rozvoje vodovodů a kanalizací (PRVKÚK) a opatření na ochranu vod.
- Je nutné zpracovat adaptační strategii, která v souladu se strategií EU, vytvoří předpoklady pro zásobování obyvatelstva pitnou vodou při respektování klimatických změn. Je nutné vybudovat retenční nádrže (přehradu), které budou kromě protipovodňových opatření shromažďovat dostatečné množství vody pro dotace podzemní vody vsakováním a umožní zásobování obyvatel v suchých měsících.
- Je nutné urychleně přijmout legislativní normy pro to, aby zásobování obyvatelstva pitnou vodou bylo veřejným zájmem. Nadále není možné upřednostňovat požadavky ochránců přírody nad zájem obyvatel při zásobování pitnou vodou. Současné postupy vodní správy v ČR nejsou dostatečné na to, aby se vyrovnaly s dopady změny klimatu na spolehlivost zásobování vodou, riziko povodní, zdraví, zemědělství, energetiku a vodní ekosystémy. V mnoha místech vodní správa neumí uspokojivě zvládnout ani současnou proměnlivost klimatu, takže může dojít k velkým škodám následkem povodní a sucha. Lepší zahrnutí informací o současné proměnlivosti klimatu do správy související s vodou by jako první krok přispělo k adaptaci na dlouhodobé důsledky změny klimatu.
- Základním předpokladem pro zlepšení situace v České republice je přidělení jasné kompetence v oblasti vod a povodí, podzemních zdrojů a jejich ochrany včetně kompetence v oblasti vody a zásobování obyvatelstva pitnou vodou a problematiky sucha pouze jednomu ministerstvu. Jedině ucelená správa vodních zdrojů poskytuje důležitý rámec k dosažení adaptačních opatření napříč socioekonomickými, environmentálními a administrativními systémy. Je nutné přehodnotit přísné požadavky na zachování stávajícího hydrogeologického prostředí pro uchování druhů flóry a fauny, které sem vzhledem ke klimatickým změnám již nepatří, a tím zmírnit přísné limitní požadavky na odběr podzemních vod.
- Bude nutné navrhnout adaptační strategii, která zajistí zásobování vodou během průměrných a suchých období. To vyžaduje kompaktní postupy. Je nezbytné začít s recyklací vody a s úsporami zaváděním nových technologií. Náležitou obnovou vodovodních a kanalizačních sítí musí dojít k dalšímu snižování ztrát vody. Rozšířeným použitím ekonomických stimulů, zahrnující měření spotřeby a stanovení cen, bude možno povzbudit šetření vodou a rozvoj trhu s vodou, což povede k zavedení skutečného obchodu s vodou.

II. Předpoklady pro plynulé zásobování obyvatelstva pitnou vodou

- **Nezbytnost přepracovat krajské Plány rozvoje vodovodů a kanalizací (PRVKÚK).** Plány, které byly přijaty v roce 2005, nevytvářejí věrohodný informační nástroj v oboru vodovodů a kanalizací. Navržené koncepce a projekty jsou vesměs ne hospodárné, jsou spíše přáním zpracovatele – projektové organizace, a měst a obcí než reálnou potřebou. V budoucnu budou nové sítě financovány pouze z vlastních zdrojů vlastníků infrastruktury. Plány na budování nových vodovodních nebo kanalizačních sítí nebo budování nových čističek odpadních vod mohou být pouze dlouhodobé, výkupy pozemků nebo zajištění vstupu na ně, změna územních plánů a vlastnických vztahů vyžadují značná časová období.
- **Nezbytnost přijmout krajská opatření pro řešení krizových otázek sucha,** obdobně jako u řešení povodní. Česká legislativa vůbec otázky sucha nebo nedostatku vody neřeší. Je nutné vymezit postupy, práva a povinnosti při řešení zásobování obyvatel vody v krizovém období sucha: postupy, zodpovědnosti, stavy bdělosti, ostražitosti..., stanovit termíny, kdy přestávají platit limity čerpání podzemních vod, postupy při nedostatku vody na toaletách a v koupelnách ve vysokopodlažní zástavbě.
- **Nutnost řešit dlouhodobý deficit zimních srážek (listopad – duben),** kdy průměr se za posledních pěti let se snížil v některých oblastech ČR o více než 10 % (příklad v oblasti Litá, která je podzemním zdrojem pro Hradec Králové), o 11 % (z 206 mm na 183 mm), jediným řešením je výstavba retenčních nádrží, které budou kromě protipovodňových opatření řešit vydatnost podzemních zdrojů následnou dotací zadržené vody do podzemí.
- **Nutnost řešit střet 2 veřejných zájmů:** zásobení obyvatelstva vs. ochrana přírody. Nadále není možné povyšovat zájmy flory a fauny nad zájmy člověka a při udělování limitů čerpání podzemních vod upřednostňovat živočišné a rostlinné druhy, které vlivem změny klimatu migrují. V řadě případů jde o přeměnu kontaminovaného prostředí v ochranné pásmo a vybudování zdrojové oblasti v miliardových hodnotách vodárenskou společností pro zásobování obyvatel vodou a následné ekologické požadavky vedoucí ke snížení limitů odběru podzemní vody z důvodů zachování prostředí pro běžné živočišné druhy.
- **Nutnost omezovat vliv lidské činnosti – rozvoj nové infrastruktury v blízkosti vodních zdrojů.** Regulovat a limitovat novou výstavbu obydlí a průmyslových objektů a vrtů pro tepelná čerpadla - v blízkosti podzemních zdrojů.
- **Radikálně řešit staré ekologické zátěže** při využití prostředků plynoucích do rozpočtu krajů z poplatků za čerpání podzemních vod.

- **Respektovat požadavky na obnovu vodárenské infrastruktury.**
Přestat používat cenu vody jako politický populistický nástroj. Jedině cena vody bude v budoucnu zdrojem financování obnovy a rozvoje vodárenského majetku. Ročně by měli vlastníci majetku dát na obnovu prostředky odpovídající 2,5 % hodnoty vodárenského majetku. Znamená to, že téměř 50 % prostředků získaných za vodné a stočné by se mělo ročně vracet zpět do obnovy sítí a technologií.
- **Respektovat, že dotace do vodárenství jsou, kromě mimořádných událostí, po roce 2113 zakázanou podporou** a jediným nástrojem na získání prostředků na obnovu a rozvoj vodárenské infrastruktury je cena vody.
- **Nepodporovat dotacemi zanedbané sítě,**
kde k jejich nekvalitnímu stavu došlo neodbornou péčí a nedostatečnou obnovou a nízkou cenou vody neumožňující obnovu.

Samozřejmě, v uvedených vlivech jsou uvedeny ty, které nemůžeme ovlivnit jako srážky a staré ekologické zátěže. Zmíněnými navrženými opatřeními můžeme jejich vliv upravit a vyhnout se tak krizovým situacím v zásobování pitnou vodou. Všechna ostatní navrhovaná opatření jsou na nás, na státní správě, parlamentu, vládě, krajích, jednotlivých obcích.

Přeji nám i našim potomkům dostatek kvalitní pitné vody.